

Dr. Halász Csenge:

Védelmeső „páncélzat”?! – A magán- és családí élet oltalma az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke tükrében

„... magam is úgy megyek ki a lakásomból, vagy úgy engedek oda be valakit,
hogy páncélzatot öltök, mint a középkori lovagok.
Nincs olyan terep, ahol az emberi lény átjárható lenne, vagy átjárhatóvá tehetnénk.
Nem tudjuk, mi a közös bennünk, ezért aztán állandóan tévesztünk.”
(Nádas Péter)

Bevezető gondolatok

Nádas Péter fentebb idézett szavai irodalmi ékesszólással, rendkívül találóan mutatnak rá a magánszféra védelmének mibenlétére: a másokkal történő interakció során minden ember egyfajta „páncélzatot” ölt magára, amely oltalmazza legbelső világának a külvilág elől elzárt, titkos lényegét. A továbbiakban ezt, a személyek belső világát, személyes terét védő „páncélt” tesszük vizsgálat tárgyává, amely a magán- és családí élet védelmét deklaráló alapjogban nyer manifesztumot, és amely napjaink egyik legfontosabb emberi jogi kérdését jelenti.

Az oltalmat elősegítő védelmi rendszer fontos eszköze az 1950. november 4-én, Rómában deklarált Emberi Jogok Európai Egyezménye (Egyezmény), amely a 2020-as évben immár hetven esztendeje alkotja az emberi jogvédelem kiemelkedő fontosságú bástyáját. Az Egyezmény hazánkban az 1993.évi XXI. törvénnyel került kihirdetésre, tehát a jogrendszerünk immanens részét képezi. Ehhez kapcsolódóan, a jogfejlődés és értelmezés szempontjából rendkívüli jelentőséggel bír az Emberi Jogok Európai Bírósága (Bíróság) által kialakított joggyakorlat, amely erőteljes hatást gyakorolt a vonatkozó hazai judikatúrára.

A magán- és családí élet oltalmának vizsgálatát érintően tanulmányunk első részében a történeti, illetve a leíró és elemző módszer segítségével röviden megrajzoljuk e jogosultságok fejlődési ívét, illetve a jogrendszerben elfoglalt helyét. A második fejezetben az Egyezmény 8. cikke által deklarált jogosultságok jelentéstartalmát és fogalmi rétegeit tesszük vizsgálat tárgyává, amelyhez a Bíróság által kialakított gyakorlatot hívjuk segítségül. A gyakorlat bemutatása során azokra az ügyekre helyezük vizsgálatunk fókuszát, amelyek a hazai alkotmánybírószági gyakorlatban, illetve az alapvető jogok biztosának tevékenysége során is jelentőséggel bírnak. Dolgozatunk harmadik, záró részében pedig a magyar ombudsmani intézmény tevékenységének az Egyezmény 8. cikkét érintő részletesebb analízisére kerül sor.

A vizsgált jogosultságok oltalmát érintően előjáróban szükségesnek tartjuk felhívni a figyelmet arra a körülményre, hogy olyan jogosultságokról van szó, amelyek rendkívül érzékenyen reagálnak a társadalmi és technológiai változásokra. Csupán néhány példával élve: a nyomtatás, a fotográfia, majd a digitalizáció, a web 2.0., a drónok, az okos eszközök, a biometrikus azonosítás, illetve a közösségi média megjelenése mind-mind olyan körülményeket jelentenek, amelyek jelentősen alakították a magánélethez való jog értelmezési horizontját.

2011-ben a Facebook alapítója, Mark Zuckerberg egyik nyilatkozatában kifejtette, hogy „a magánélet megszűnt társadalmi norma lenni”.¹ Ezen kijelentéssel a magunk részéről

---

¹ Privacy no longer a social norm, says Facebook founder.
<https://www.theguardian.com/technology/2010/jan/11/facebook-privacy>

nyilvánvalóan nem érthetünk egyet, *hipotézisünket* ennek inverze jelenti, amely szerint a magán- és családi élet oltalma a jogrendszer kiemelt feladata.

Napjaink felgyorsult és digitalizált világában kiemelkedő szereppel bír, hogy a magán- és családi élet védelméhez fűződő jog *páncélja* hatékony védelmet nyújtson, és a rajta keletkezett sérülések ne legyenek rá végzetes hatással. E tekintetben egyaránt elemi szerep hárul a jogalkotóra és a jogalkalmazóra, hiszen mindkét tevékenységnek egy olyan társadalmi környezetben kell biztosítania a privátszféra oltalmának ritmusát, amelyben a technológia fejlődése diktálja az ütemet.

I. Történeti és rendszertani alapvetés

Általánosan elfogadott nézet szerint, a mai modern személyiségi jogok és emberi jogok elismerésének alapját a felvilágosodás társadalomfilozófiai tanításai jelentik.² A magánszféra³ tiszteletben tartása iránti igény azonban már az emberi társadalom korai fejlődési szakaszaiban megmutatkozott. Az emberiség egyik legősibb írásos emléket jelentő Gilgames-eposzban is található olyan utalás, amely a rejtőzködés jogának eszméjével rokonítható. Utnapishtim, aki Gilgames egyik távoli ősenek tekinthető, csak akkor fedte fel kilétét az őt kutató, majd meglátogató Gilgames előtt, miután a király közölte vele a jövetelének a célját. Mindaddig remeteként, rejtőzködve élt.⁴ Az ókori görög és római civilizációkban már határozott különbség mutatkozott a közszféra és a privátszféra között, a közügyekben történő részvételre magasztos társadalmi erényként tekintettek, azonban attól élesen elkülönült a magánszféra. Ezekről az eszméktől nyilvánvalóan élesen elkülönült a középkori társadalom közszféra–privátszféra viszonyára vonatkozó felfogása, viszont ebben az időszakban született meg az első olyan jogszabály, amely deklarálta a magánéletbe történő beavatkozás jogellenességét. Az Angliában, 1361-ben megszületett „*Justice of the Peace Act*” elrendelte, hogy a más után történő kukkolás, illetve hallgatóság letartóztatást von maga után.⁵

Ahogy az európai társadalom rálépett a felvilágosodás útjára, a magánügy és a közügy közötti különbségek egyre inkább kidomborodtak, illetve a magánélet körébe sorolt ügyek a közhatalom korlátainak az elemi részévé váltak.⁶ 1789-ben a francia *Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata* deklarálta, hogy senkit sem lehet háborítani a véleményének kifejezése és a vallási nézetei miatt, kivéve abban az esetben, ha a jog által kialakított közrendet az sérti.

A magánülethez való jog első, modern megfogalmazása 1890-ben, *Samuel Warren* és *Luis Brandeis* „*The right to privacy*” című tanulmányához köthető.⁷ A cikk ihletét az automata, kisméretű Kodak fényképezőgépek megjelenése adta, amelyekkel a korábbiaktól eltérően rendkívül könnyen és gyorsan lehetővé vált a privátszférába történő illetéktelen behatolás. A szerzőpáros mindenkit megillető, abszolút jogként, az egyedül hagyatás manifesztumaként tekintett a magánülethez való jogra. A tanulmány ezen megállapítása létrehozta azt a kiindulási alapot, amelynek újragondolására számos kísérlet született az idők folyamán. Azóta a privacy mibenlétének meghatározására szinte felleltározhatatlan mennyiségű jogirodalmi munka

² BARZÓ Tímea: Személyiségvédelem – Harmadik rész. In: *Civilisztika I.* (szerk.: Barzó Tímea – Papp Tekla), Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 171.

³ A magánülethez való jogra vonatkozóan stilisztikai okokból használjuk a magánszféra, illetve privátszféra kifejezéseket. Az angolszász eredetű „privacy” kifejezés is használatos a hazai magánélet szinonimájaként, azonban e két fogalom nem azonosítható egymással teljes mértékben.

⁴ Gilgames Eposz. Fordította és a kísérőtanulmányt írta: Zászlós Levente. 68.

<https://mek.oszk.hu/14700/14741/14741.pdf>

⁵ Justice of the Peace Act. <https://www.legislation.gov.uk/aep/Edw3/34/1>

⁶ Fézer: A privátszféra polgári jogi védelmének alapkérdései.

http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2_2014/a_privatszfera_polgari_jogi_vedelmenek_alapkerdesei/

⁷ Warren – Brandeis 1890.

született. Ezek részletes ismertetésétől a terjedelmi korlátokra tekintettel eltekintünk, annyit azonban szükséges rögzítenünk, hogy vannak olyan kísérletek, amelyek egységes fogalomként, az önrendelkezési jog, illetve az egyénről szóló információk feletti rendelkezés kiteljesedéseként tekintenek a magánélethez való jogra⁸, míg mások több részterületből álló csoportként tekintenek rá.⁹ A magunk részéről ezen utóbbi nézőponthoz tudunk csatlakozni, hiszen a magánélethez való jog egy olyan gyűjtőfogalom, amelynek lehatárolása nem lehetséges, de nem is szükséges. A hazai dogmatikában is számos álláspont született a magánélethez való jogra vonatkozóan.¹⁰ A XX. század közepétől egyre erőteljesebb igény mutatkozott a magánélethez való jog általános elismerésére. 1948-ban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, majd 1950-ben az Egyezmény, 1966-ban a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, majd az Európai Unió Alapjogi Chartája is elismeri a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot.¹¹

A hazai jogrendszerben a magán- és családi élet oltalmának generális deklarálására sokáig kellett várni. A szocialista államrendben, a közszféra széleskörű kiterjesztése és a magánszféra szűkítése miatt nem érvényesülhettek széles körben a személyiségi, illetve emberi jogok. A személyiségi jogérvényesítést érintően jelentős előrelépést jelentett az 1959-es Ptk. 1977-es novellája, amely bevezette a nem vagyoni kártérítés intézményét, illetve az Alkotmánybíróság 1990 óta folyamatosan zajló gyakorlata, amely kiemelkedő szerepet töltött be a magán- és családi élet tiszteletben tartásához fűződő jog jogfejlesztő értelmezésében. Ezen gyakorlat azért is bír kiemelt jelentőséggel, mivel az Alkotmány nem rendelkezett *expressis verbis* a magán- és családi élet védelméről, a jogosultság alkotmányos deklarálására egészen az Alaptörvény hatálybalépéséig nem került sor. A technológia nívómainak, illetve a társadalmi változásoknak köszönhetően hazánkban is egyre inkább megnövekedett az igény az információs önrendelkezési jog és a magánszféra hatékony jogi védelmére, amire reagálva az Alaptörvény VI. cikkében immár helyet kapott a jogosultság. A jogalkotó deklarálja: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.*” Ezen szabályozás megvalósításával a magánélethez való jog Alaptörvényben deklarált alapvető joggá vált, és mint ilyen, kizárólag más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.¹²

A magánélethez való jog személyiségi jogként történő értékeléséig szintén hosszú idő telt el, az 1959-ben elfogadott Ptk. még nem, viszont a Polgári Törvénykönyv Szakértői Javaslatának a 2:114. §-a rögzítette a magánszféra tiszteletben tartásához való jogot, amikor kimondta, hogy a személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a magánszféra védelmére. Majd az új Polgári Törvénykönyv, a Javaslatától eltérő módon ugyan, de először tartalmazza nevesített személyiségi jogként a magánélethez való jogot. Rögzíti, hogy a személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése.¹³

E szabályozást érintően rögzíthető, hogy e jogosultságok az állam és állampolgárok közötti viszonyban, tehát *vertikális*, alá-fölérendeltségi kapcsolatban is oltalomban részesülnek, illetve az állampolgárok egymás közötti viszonyában, a mellérendelt felek között, *horizontális*

⁸ Lásd még Thomas M. Cooley, Clinton Rossiter, Alan Westin és Milton R. Konvitz munkásságát.

⁹ Lásd William A. Prosser és Ferdinand Schoeman munkásságát.

¹⁰ Lásd még Sólyom László, Görög Márta, Majtényi László, Székely László, Menyhárd Attila, Fézer Tamás meghatározásait.

¹¹ Lásd még részletesen: Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 12. cikk, Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikk, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 17. cikk, az Európai Unió Alapjogi Chartája 7. cikk.

¹² Lásd Magyarország Alaptörvénye I. cikk (3) bekezdés.

¹³ Lásd Ptk. 2:43. § b) pont.

viszonyokban is tilalmazza a Ptk. a magánélethez való jog megsértését, amely által az egész jogrendszert átható értékévé válik a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog.

Fontos nívumot jelent a 2018. július 31-én kihirdetett 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről. E törvény a magánélethez való jogot a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog részeként határozza meg: kimondja, hogy „*a magánélethez való jog a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog része, amelynek értelmében az egyént szabadság illeti meg élete felelősségteljes, önálló alakítására, család, otthon és emberi kapcsolatok létesítésére és megóvására*”, majd a korlátozását az Alaptörvénybe foglalt szabállyal rendezi.¹⁴

A rendszertani alapvetés utolsó elemeként fontos megjegyeznünk, hogy az Egyezmény 8. cikkének oltalmát egy komplex jogvédelmi mechanizmus segíti elő, amelynek integráns részét képezi az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek a tevékenysége. Az ombudsmani intézmény létrehozatalának az igénye már az 1989-es rendszerváltáshoz kötődő kerekasztal-tárgyalásokon is felmerült, jogszabályi manifesztumot azonban csak 1993-ban öltött, majd az első ombudsmanokat 1995-ben választották meg.¹⁵ Az Alaptörvény változást hozott a 2012-ig működő rendszerben: a monisztikus működés jegyében immár az alapvető jogok biztosá mellett két helyettese látja el a nemzetiségi jogok, illetve a jövő nemzedékek oltalmát. Az ombudsmani intézménynek kiemelkedő volt a szerepe az alapjogok védelmének területén, beleértve az Egyezmény 8. cikkének az érvényesítése érdekében tett erőfeszítéseiket is.

II. A magán-és családi élet oltalmának értelmezése az Egyezmény 8. cikke alapján

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 1950. november 4-én született meg Rómában. Az Egyezményt az 1993.évi XXXI. törvény integrálta a hazai jogrendszerbe a leghatékonyabb emberi jogi mechanizmusként, amely a magyar hatóságok jogsértéseivel kapcsolatosan is a sérelmet szenvedett személyek rendelkezésére áll. A II. világháborút követően hozták létre az Európa Tanácsot¹⁶ mint szupranacionális szervezetet azzal a céllal, hogy az európai államok együttesen, kooperatív szemlélettel tudjanak közös érdeket jelentő kérdéseket tárgyalni és célokat megfogalmazni. A világháborút megelőzően működő totalitárius rendszerek keserű tanulságainak levonása után az európai államok között egyetértés mutatkozott abban, hogy a diktatúrák térhódításának soha többé nem engedhetnek teret. Ezen gondolatoktól vezérelve, a II. világháborút követő ötödik évben került elfogadásra az Emberi Jogok Európai Egyezménye, amelynek Preambulumában közös emberi jogi értékek mentén kötelezték el magukat a részes államok.

Az Egyezmény, szerkezetét tekintve, az I. Fejezetben az Egyezmény által oltalmazott jogokról és szabadságokról, a II. Fejezetben a Bíróságról rendelkezik, míg a III. Fejezet a vegyes rendelkezéseket tartalmazza. Az Egyezmény kiemelkedően fontos nívumát jelenti, hogy a Bíróság létrehozásával egy olyan különleges, ellenőrző szerv került létesítésre, amely a nemzetközi jogban korábban nem működött. A Bíróság által kifejtett munkában az Európa Tanács 47 részes államából egy-egy bíró vesz részt, akiket az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése választ meg a tagállam által jelölt, a tisztségre alkalmas három jogász közül.¹⁷ A Bíróság működését érintően kiemelést érdemel továbbá a *szubszidiaritás* elvének az

¹⁴ Lásd a 2018. évi LIII. tv. 2.§ (1)-(2) bekezdéseit.

¹⁵ CSINK Lóránt: Az ombudsman. https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/21_Csink_Lorant.pdf 603. https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/21_Csink_Lorant.pdf (2020.09.01.)

¹⁶ Lásd még: Európa Tanács.

https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_hu (2020.06.24.)

¹⁷ Egyezmény 22. Cikk.

érvényesítése, amely azon a hipotézisen alapul, amely szerint a részes államok tiszteletben tartják az Egyezményben rögzített kötelezettségeiket, amelyek érdekében hatékony nemzeti jogorvoslati rendszert építenek ki.¹⁸ Mindezek alapján levezethető az a tétel, amely szerint a Bírósághoz csak abban az esetben lehet panasszal fordulni, ha a panaszos a hazai hatóságoktól nem kapott megfelelő orvoslást a sérelmére, tehát a hazai jogorvoslati fórumokat kimerítette.

Rátérve a magán- és családi élet oltalmának vizsgálatára, az Egyezmény 8. cikke kimondja: „*Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.*”

E generális szabályozás tükrében, a továbbiakban külön vizsgáljuk a magánéletre, illetve a családi életre vonatkozó, Bíróság által kialakított gyakorlatot. E tekintetben ismertetjük a döntések megjelenését a hazai alkotmánybírósági gyakorlatban, illetve az alapvető jogok biztosának tevékenységével kapcsolatos összefüggésekre is felhívjuk a figyelmet. Reményeink szerint ennek megtételével kirajzolódik az a *komplex jogvédelmi mechanizmus*, amely az Egyezmény 8. cikkébe foglalt jogok védelmét hivatott biztosítani.

II.1. A magánélet oltalma és kölcsönhatásai a Bíróság gyakorlatának tükrében

A Bíróság által kiadott gyakorlati útmutató szerint a magánéletre vonatkozóan nem adható meg egyetlen kimerítő definíció.¹⁹ Az életviszonyok rendkívül széles köre tartozik ezen cikk égisze alá, amely viszonyok klasszikusan három kategóriába sorolhatóak:

- 1) a személy fizikai, pszichológiai vagy erkölcsi integritásával kapcsolatos eljárások,
- 2) a magánszférával összefüggő esetek, illetve
- 3) a személyes identitással kapcsolatos ügyek.²⁰

A *fizikai integritás* oltalma a jogrendszer olyan alapvető értékét jelenti, amely több jogág szabályanyagában is megjelenik, és szoros összefüggést mutat az élet, egészség, testi épség oltalmával. Az emberi test tulajdonképpen az életminőség alapvető meghatározójának tekinthető, ezáltal oltalma az egyik legfontosabb emberi és személyiségi jogot öleli fel. A büntetőjog ultima ratio jellegű oltalma mellett, a fizikai integritást sértő „*enyhébb*”, személyiségi jogot sértő eseteiben alkalmazható lehet az Egyezmény 8. cikke. Ezt a Bíróság gyakorlatából vett számos jogeset bizonyítja, például a *Y.F v. Turkey eset*²¹, amely 2003-ban született a török állampolgár kérelmező feleségén végzett nőgyógyászati vizsgálat jogellenességével kapcsolatban. Az asszonyt egy terrorista szervezetnek nyújtott bűnsegéd vádjával vették őrizetbe, majd elmondása szerint több ízben bántalmazták, majd kötelező nőgyógyászati vizsgálatnak vetették alá. A nemzeti jogorvoslati fórumok kimerítése után történt meg a Bíróság eljárásának a megindítása, amely érdemi döntésében kifejtette, hogy az ember teste a magánélet legmeghittebb, legbelsőbb aspektusát jelenti, így bármilyen, beleegyezés nélküli, kötelező orvosi beavatkozás annak sérelmét vonja maga után, még akkor is, ha csekély jelentőségűnek tekinthető.

¹⁸ KÁDÁR András Kristóf – KARSAI Dániel: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga a gyakorlat számára, Novissima Kiadó, Budapest, 2013. 5.

¹⁹ A Bíróság a magánélet fogalmának tisztázásával kapcsolatban fontos megállapításokat tett például a *Niemitz v. Germany*, no.137/10. sz. ítéletben, amelyre a hazai judikatúrában is több ízben hivatkoztak.

²⁰ Emberi Jogok Európai Bírósága. Gyakorlati útmutató az elfogadhatóság feltételeiről. Európa Tanács/2014. 70.

²¹ *Y.F. v. Turkey*, no.24209/94., 2003.07.22.

A fizikai integritást érintő esetek körében külön csoportot jelentenek az *állapotos nőkkel kapcsolatban felmerült ügyek*.²² Ezek az abortuszt érintő kérdéseken keresztül a mesterséges megtermékenyítésen át, az otthonszüléssel kapcsolatosan is felmerülhetnek. Hazai vonatkozású esetként megjegyezhető a *Ternovszky v. Magyarország*²³ ügy, amelyben a kérelmező egy magyar állampolgárságú, állapotos hölgy volt, aki a gyermekét a kórház helyett otthonában kívánta világra hozni. A kérelmező álláspontja szerint Magyarország nem rendelkezett az otthonszülésre vonatkozó átfogó szabályozással, illetve a hatályos szabálysértési tényállás jogellenessége is felmerült. Mindezen indokokra tekintettel a Bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének sérelmét. Az életviszony „*magánélet-érzékenységét*” alátámasztja az is, hogy az *alapvető jogok biztosa* is jelentést²⁴ adott ki a kérdéskörben, amelyben kiindulási alapként tekintett a *Ternovszky ügyben* hozott ítéletre.

A fizikai autonómia mellett a magánélet jelentős területét adja a *pszichológiai és erkölcsi integritáshoz* való jog is. A Bíróság által e körben hozott döntések a nemi identitással, a szexuális irányultsággal, a különböző foglalkozások gyakorlásához kötődő joggal, a fogyatékkal élő személyek jogvédelmével kapcsolatban születnek, tehát rendkívül széles spektrumot ölelnek fel.²⁵ Az Alkotmánybíróság egyik 2009-es döntésében²⁶ hivatkozott a pszichikai privátszféra oltalmára, amely döntésében a Bíróság által a *Sandra Jankovic ügyben*²⁷ lefektetett elveket vette alapul.

A Bíróság ítélezési tevékenységében a fizikai és pszichikai intimszférát követően a második csoportot a *magánszféra* oltalmával kapcsolatban felmerült esetek jelentik. E körbe tartozik például a képmás és a hangfelvétel, a becsület és a jóhírnév védelme, valamint a személyes adatok oltalma is. A képmáshoz való jog védelme szempontjából kiemelkedő fontosságú, alapköveknek tekinthetők a *von Hannover-ügyek*, amelyeket Caroline von Hannover monacói hercegnő indított a Bíróság előtt. Ezek az ügyek a közéleti szereplők magánszférájával kapcsolatosan kialakítottak egy olyan mérlegelési rendszert, amely a hazai joggyakorlat számára is iránytűt jelent. A véleménynyilvánítás, illetve a sajtószabadság gyakorta kerül kollízióba a közéleti szereplők magánélethez való jogával, aminek a feloldása esetről-esetre történik a Bíróság által meghatározott mértékrendszer segítségével hívásával, ami a hazai joggyakorlat számára is iránytűül szolgál.

A magánszféra oltalmával kapcsolatban fontos szót ejtenünk a Bíróság magyar vonatkozású *Varga és mások kontra Magyarország*²⁸ ügyéről is.²⁹ Az eljárást hat magyar állampolgár kezdeményezte a túlzásfolt börtöncellák, illetve a hazai jogorvoslati lehetőségek hiánya miatt. Döntésében a Bíróság kifejtette, hogy a cellákban biztosítani kell az emberi méltóság oltalmát és amennyiben lehetséges, az érintettek magánszféráját is. A sokszemélyes lakóterekben a fogvatartottak a mindennapi életvitelük során nem rendelkeznek semmilyen szintű magánszférával, a Bíróság súlyos problémaként értékelte, hogy az illemhelyekre nehezedő túlterhelés további problémákat von maga után. A Bíróság helyt adott a panaszosok keresetének, és hazánkra kártérítési kötelezettséget rótt.

A büntetés-végrehajtási intézetek vonatkozásában ehelyütt fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy az *alapvető jogok biztosa* számos alkalommal adott ki állásfoglalást, illetve folytatott le helyszíni vizsgálatot az elítéltek magánszférájának oltalmával kapcsolatosan,

²² Lásd bővebben: Tysiak v. Poland, no.54/1003., 2007. 03.20, A, B And C V. Ireland, no.25579/05., 2010. 12.16.

²³ Ternovszky v. Hungary, no.67545/09., 2010.12.14.

²⁴ Lásd az AJB-2350/2016. számú jelentést.

²⁵ Lásd hozzá példaként: Sidabras And Džiautas V. Lithuania, no.55480/00 és 59330/00., 2007.07.27, Botta v. Italy, no.153/1996/772/973. Halford v. United Kingdom, no.20605/92., 1997.06.25.

²⁶ 53/2009. (V. 6.) AB hat.

²⁷ Sandra Jankovic v. Croatia no.38478/05., 2009.03.05.

²⁸ Varga and others v. Hungary, nos. 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, and 64586/13

²⁹ Az ügy alapvetően nem a 8. cikk vizsgálatán alapult, azonban a magánszféra fizikai oltalma, illetve a hazai vonatkozás miatt szükségesnek tartottuk említeni.

amely eljárások során a Bíróság által kialakított elvrendszert is figyelembe vette.³⁰ E tekintetben kiemelhető még a *Sárközy kontra Magyarország ügy* is, amelyben a Bíróság azért marasztalta el Magyarországot, mert a büntetés-végrehajtási intézet ellenőrizte az elítéltek Bírósággal történő levelezését. E döntésre az *alapvető jogok biztosa* hivatkozott az *AJB-3969/2013. számú ügyben kiadott jelentésében* is, amelyben megállapításra került, hogy a Balassagyarmati Fegyház és Börtön súlyosan megsértette a fogvatartott magánszférához való jogát, amikor a panaszos Bíróságnak címzett, tartalmilag nem ellenőrizhető levelében foglaltak alapján fegyelmi eljárást kezdeményezett vele szemben.

A *személyes identitás oltalmával* kapcsolatban kiemelhető, hogy a Bíróság e jogosultsággal kapcsolatos gyakorlata is a jogviszonyok rendkívül széles körét öleli fel. Csupán néhány példát kiemelve ide sorolhatóak az egyéni autonómiával, a név védelmével, az állampolgárság állami hatóságok általi megadásának önkényes megtagadásával, az érintett személyek egészségi állapotával, illetve reprodukációs képességével kapcsolatos információkhoz való hozzáférés jogával, illetve az etnikai identitással kapcsolatos esetek.³¹

Összességében rögzíthető, hogy a magánélethez való jog érvényesítésével kapcsolatos alapvető elvek és irányvonalak rendkívül jól kirajzolódnak a Bíróság gyakorlatában. A hazai Alkotmánybíróság gyakorlata során mintegy százötven döntésében foglalkozott a magánélethez való joggal, illetve fontos körülményt jelent, hogy a jogosultság Ptk. általi szabályozása óta a jogosultsággal kapcsolatos személyiségi jogi gyakorlat is növekvő tendenciát mutat.

II.2. A családi élet oltalma és kölcsönhatásai a Bíróság gyakorlatának tükrében

A magánélethez hasonlóan a családi élet is meglehetősen generális fogalmat jelent, amelyet a Bíróság jogalkalmazása tölt meg tartalommal. A két jogosultság között, természetüknél fogva, rendkívül szoros összefüggés mutatkozik: egyetlen jogsértő magatartás mindkettőt sérelmét maga után vonhatja. A magánszféra oltalmának szegmensei az egyéni autonómiát helyezik középpontba, a családi élet védelméhez való jog viszont a személyes kötelekeket helyezi oltalmának fókuszába.

A védendő jogtárgy meghatározásával kapcsolatban kérdéseket vet fel a család fogalmának a meghatározása, amely a Bíróság álláspontja szerint tágan értelmezendő, nem korlátozódik az olyan kapcsolatokra, amelyben a párok házasságban élnek egymással, hanem egyéb társas kötelekekre is kiterjed. A Bíróság által kialakított védelem módja egységes, azonban a családi élet oltalmához kapcsolódó esetjogi gyakorlatból több csoport képezhető.

Az első, rendkívül fontos csoportot a *gyermekkel kapcsolatban* felmerülő jogesetek alkotják. E csoportba a szülővé válás jogától kezdődően, a szülők és a gyermekek közötti kötelekkel, az örökbefogadással, a nevelőszülővel, kapcsolattartással, gyámsággal kapcsolatos ügyek sorolhatóak.³² Példaként kiemelhető a *Mikulic kontra Horvátország ügy*, amelyben a Bíróság a gyermek származásának a megállapításához fűződő jogával foglalkozott. Az ügyben a gyermek és édesanyja apaság megállapítása iránti pert indítottak a gyermek feltételezett apja ellen. Az alperes azonban több felszólítás ellenére sem jelent meg és nem volt hajlandó alávetni magát a bíróság által elrendelt DNS vizsgálatnak, amely körülmény miatt az eljárás éveken keresztül elhúzódott. A Bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének sérelmét arra hivatkozással, hogy a horvát jog nem tette lehetővé az alperes arra kötelezését, hogy a DNS

³⁰ Lásd az AJB-2084/2013. számú ügyet.

³¹ Lásd hozzá például *Pretty v. United Kingdom* 2346/02. 2002.04.29, *Smirnova v. Russia*, nos. 46133/99 and 48183/99, 2003.10.10, *Asku v. Turkey* nos. 4149/04 and 41029/04, 2012.03.15.

³² Lásd például *Maslov v. Austria*, no.1638/03, 2008.06.23, *Dickson v. United Kingdom*, no.44362/04, 2007.12.4.

vizsgálaton részt vegyen és más alternatív lehetőséget sem biztosított arra, hogy az alperes apaságát megállapítsák.³³

Az elmúlt években felmerülő esetkörök alkotnak *a menekültek gyermekeivel, illetve a kísérő nélkül érkező gyermekek jogaival* kapcsolatos ügyek. Erre reflektálva az *alapvető jogok biztosa* 2012-ben jelentést³⁴ adott ki a harmadik országból érkező gyermekek idegenrendészeti őrizetével kapcsolatban, illetve több ízben is megfigyelte a családi élet oltalmának az érvényesülését a menekültügyi intézkedésekkel összefüggésben.

A családi élet oltalma magában foglalja *a párkapcsolatok, illetve egyéb kapcsolatok oltalmához fűződő jogot* is. A Bíróság által kialakított gyakorlat alapján nem csupán a házasságon alapuló kötelék, hanem az egyéb párkapcsolati formák is oltalomban részesülhetnek. A *Kroon és mások v. Hollandia ügyben*³⁵ kimondta a fórum, hogy akár együttélés hiányában is fennállhatnak olyan kötelékek, amelyek elégségesek a családnak minősítéshez, illetve a Bíróság számos alkalommal foglalkozott az azonos nemű párok közötti kapcsolatokkal, kimondva, hogy az azonos nemű, egymással élettársi kapcsolatban élő személyek családot alkothatnak.³⁶

Az egyéb kapcsolatok tekintetében kiemelhetőek a testvérek közötti kapcsolattartással, illetve a távolabbi fokú rokonokkal kapcsolatban felmerülő jogesetek. A Bíróság által kialakított, következetesen érvényesített álláspont szerint az olyan szociális kapcsolatok, amelyek nem érik el a „*család*” szintjét a magánszférához való jog alapján részesülhetnek oltalomban.

Az Egyezmény 8. cikke mindezek alapján a jogviszonyok rendkívül széles körét öleli fel. Az egyéni, belső autonómiától indulva, az identitás, a jó hírnév, a hangfelvétel, a vérségi, illetve egyéb szociális kapcsolatok oltalma is a rendelkezés által képzett páncélzat alá tartozik.

III. Az alapvető jogok biztosának a magán- és családi élet oltalmával kapcsolatosan kifejtett gyakorlatának margójára

A fentiekben részletes képet kaphattunk a magán- és családi élet jogának a jogrendszerben elfoglalt helyéről, illetve a Bíróságnak az Egyezmény 8. cikkét értelmező, kibontó gyakorlatáról. E tekintetben, a Bíróság által kifejtett tevékenység kölcsönhatásainak ismertetése során már kiemelésre került az alapvető jogok biztosának néhány vonatkozó határozata és állásfoglalása, jelen fejezetben pedig részletesebben ismertetjük e tevékenységet.

Az ombudsmani gyakorlatban tipikusan az egyéni panaszok kivizsgálása történik meg, azonban ezek számos esetben jogalkalmazási vagy jogalkotási anomáliákra mutatnak rá.³⁷ Természeténél fogva a magán- és családi élet oltalma az ombudsmani gyakorlatban is rendkívül széles skálán mozog. A biztos éves jelentései közül szinte mindegyik említi a magán- és családi élet védelméhez való jogot. A terjedelmi korlátokra tekintettel csupán néhány esetet kívánunk kiemelni, rámutatva ezzel a biztos által kifejtett gyakorlat sokszínűségére.

2008-ban a magánélet több nevesített joggal történő kölcsönhatásával is foglalkozott az ombudsmani beszámoló. A gyülekezési jog analízisekor a biztos vizsgálta a magánszféra nyilvános rendezvényeken történő oltalmát (pl. a beléptetési rendszerrel, iratok ellenőrzésével kapcsolatban), és felhívta a figyelmet annak jelentőségére. A magánszféra lényegének

³³ Mikulic v. Croatia, no.53176/99, 2002.02.14.

³⁵ Kroon and others v. Netherlands, no.15535/91, 1994.10.21.

³⁶ Lásd hozzá példaként: X and others v. Austria, no.:19010/07, 2013. február 19-i ítélet, Gas and Dubois v. France, no.25951/07, 2010.9.31.

³⁷ SZÉKELY László: A magánszféra védelme az ombudsmani gyakorlatban.

http://www.eltereader.hu/media/2018/04/Gorog_Menyhard_Koltay_Szemelyiseg__READER.pdf

meghatározása során az Alkotmánybíróság nyomán az emberi méltóság kiemelkedően fontos részjogosítványként, kiemelt emberi jogként hivatkozott a magánélethez való jogra.³⁸

Egy 2014-ben vizsgált ügy³⁹ tárgyát a Miskolc szegregált területein kifejtett, összevont hatósági ellenőrzések jelentették. Ezeket az ellenőrzéseket a városi hatóságok és közszolgáltatók által foglalkoztatott személyek nagy számban, összevontan és szisztematikusan, heti rendszerességgel szervezték meg. A biztos és a biztoshelyettes jelentésében kifejtett álláspont szerint aggályosnak tekinthető ezen gyakorlat, amely megvalósítja a magán- és családi életbe történő illetéktelen behatolást. A hatóságok képviselőiben eljáró személyek ugyanis önkényesen betekintést nyerhettek az érintettek életvezetésébe, anyagi és higiénés körülményeibe, vagyis a magánszférájuk részét képező információkhoz jutottak hozzá.

A biztos 2016-os beszámolójában az intézményen kívüli szülés körülményeinek a vizsgálatával kapcsolatos indítványra vonatkozóan rendkívül előremutató következtetéseket fogalmazott meg. Kifejtette, hogy a magánélet szabadságából és az emberi méltósághoz való jogból az következik, hogy az anyának joga van olyan jogi, illetve intézményi környezethez, amely a választását ténylegesen lehetővé teszi, kivéve, ha más jogok annak korlátozását teszik szükségessé. E tekintetben idézte a Bíróság azon megállapítását is, mely szerint a szabadság fogalma bizonyos mértékű választási lehetőséget feltételez annak gyakorlását tekintve.⁴⁰

2017-ben a biztos egy szociális intézmény működését vizsgálva kifejtette, hogy a szociális otthonokban is biztosítani kell az emberi méltóság, illetve a magánszféra oltalmát, amelyhez a belső terek megfelelő kialakítása is fontos szempontot jelent.⁴¹

A 2019-es biztosi beszámolóban olvasható, hogy a tavalyi évben is számos szociális intézmény ombudsmani vizsgálatára került sor, amely során kifejtésre került, hogy egy alapítvány által üzemeltetett időotthon házirendjének bizonyos rendelkezései kizárták az autonómia tiszteletét, nem vették figyelembe a lakók mentális állapotából fakadó különbözőségeket, illetve illetéktelenül beavatkoztak a magánéletükbe.⁴² Az efféle otthonokban történő életvitel nyilvánvalóan szabályok közé szorítja a bent lakókat, azonban a szabályozás nem járhat az emberi méltóság vagy a magánélet sérelmével. Szintén 2019-ben került sor az újszülöttek, illetve édesanyjuk kórházi elhelyezésével kapcsolatos jogértelmezésre, ami a családi élet oltalmát is szolgálta. E tekintetben kiemelésre került, hogy a családi élet tiszteletben tartásához való jogot sérti minden olyan kórházi gyakorlat, amely figyelmen kívül hagyja a jogszabályi garanciákat, illetve egészségügyi indok nélkül, külön kérés ellenére elválasztja az újszülöttet az édesanyjától a szülést követő kórházi ellátás során.

Ezekből a példaként, illusztrációként kiemelt esetekből is látható, hogy a biztos a magán- és családi élet oltalmának vizsgálatát az életviszonyok rendkívül széles skáláján végezte el. Ezen tevékenység az egyedi panaszok kivizsgálása mellett több ízben is rámutatott a különböző szabályozási anomáliákra, elősegítve ezzel a szabályozási környezet kedvező alakulását. A társasházi törvény kritikája, a nyilvános rendezvények zajterhelése, a migrációs válságban érintett, harmadik országból érkezett családok, az édesanya és újszülött gyermekének elválasztásával kapcsolatos kérdések, a különböző büntetés-végrehajtási és bentlakásos szociális intézmények vizsgálatai mind-mind rámutattak a magán- és családi élet egy-egy mozaikdarabjára, amelyek egymáshoz illesztve alkotnak kerek egészet.

---

³⁸ Beszámoló az AJB, ill. helyetteseinek az éves tevékenységéről

³⁹ AJB-1474/2014. számú ügy.

⁴⁰ Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2016. 175.

⁴¹ Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2017. 97.

⁴² Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek tevékenységéről 2019. 67.

Összegzés

Tanulmányunk hipotézise szerint a magán- és családi élet oltalma a jogrendszer kiemelt feladatát jelenti, amelynek mind a vertikális, mind a horizontális jogviszonyokban érvényesülnie kell. Ezen jogosultságok a személyek alapvető identitásának a magját hordozzák, így a védelmüket jelentő *páncélzat* az egész jogrendszert áthatja. A védelem kiemelt szegmensét jelenti az Egyezmény, amely a Bíróság által kifejtett gyakorlat segítségével megrajzolja a 8. cikk érvényesülési kereteit és az egyéb jogokkal kapcsolatos kollíziója esetén alkalmazandó mértékrendszert. Az Egyezmény által lefektetett elemi értékek, illetve a Bíróság által felállított értékrendszer megjelenik a hazai Alkotmánybíróság, a rendes bíróságok, illetve az alapvető jogok biztosának alapjogvédő tevékenységében. E jogvédelmi mechanizmusoknak a továbbiakban is hatékony védelmet kell garantálniuk a jogosultságok rendkívül széles körét felölelő magánszféra oltalmával kapcsolatban, hatékony *páncélt* alkotva a jelen felgyorsult és digitalizált világában is.